

Norges Indskrifter med de ældre Runer.

Udgivne

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Sophus Bugge.

4de Hefte.

Christiania.

A. W. Brøggers Bogtrykkeri.

1898.

24. Førde.

Literatur. Utrykt. Brev fra Conservator A. Lorange i Bergen til S. Bugge, dateret 15de September 1874, nu i Runearkivet i Christiania. — Bemærkning af I. Undset sammesteds. — Trykt. Lorange i Aarsberetn. fra Foren. t. norske Fort. Bevar. for 1874 S. 83. — S. Bugge sammesteds S. 175—179, med Tegning pl. VII Nr. 33. — Lorange, Samlingen af Norske Oldsager i Bergens Museum (1875) S. 102. — S. Bugge og O. Rygh i Aarbøger f. nord. Oldk. 1878 S. 68. — Stephens Runic Monuments III (1884) S. 106—108 (med Tegning), 261, 362, 427. — Burg Runeninschriften (1885) S. 136 f. — Wimmer Runenschrift (1887) S. 151, 304 Anm. — S. Bugge „Rökstenen og Fonnaasspænden“ i Kgl. Vitt. Hist. och Ant. Akad. Handl., 31 delen, Ny följd 11te delen, Stockh. 1893, S. 99. — Stephens, The Runes (1894) S. 49 Nr. 8.

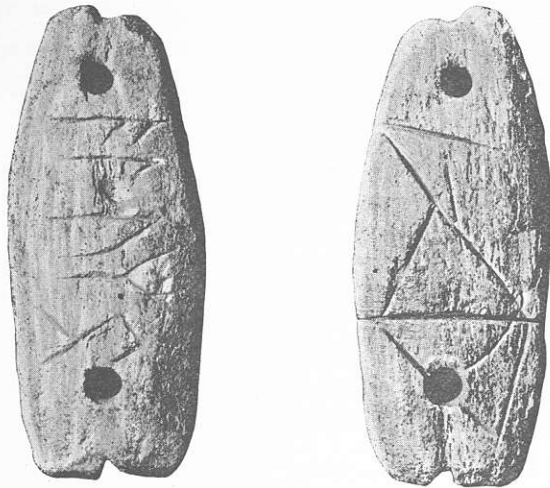
Grundlag for Behandlingen. Undersøgelse af Originalen ved Prof. Rygh og Udgiveren samt Photographier.

Tegninger. S. 313 Autotypier i halv Størrelse af Photographier efter Originalen og S. 314 Gjengivelse af en hos Stephens Runic Mon. udgiven Tegning i fuld Størrelse, som er overladt til Benyttelse af Oldskriftselskabet i Kjøbenhavn.

Den her fremstillede Gjenstand blev funden i 1874 „paa Førde i Søndfjord ved Oprydning af en ny Ager omtr. 200 Alen over Førde Elv.“ Den blev af Postaabner N. Hafstad skjænket til Bergens Museum, hvor den har Nr. 2929.

1) Efter Lorange „etsteds i Stedje S., Sogndals Pgd.“

(Trykt 24 August 1898.)

Gjenstanden er et langagtigt, firkantet Kleberstenstykke, tilskaaret i Kanterne, med afrundede Hjørner, 12 Cm. langt, 5 Cm. bredt, 1¹/₂—2 Cm. tykt.

Det har et Indhak i hver Smalende og ved hver Ende et gjennemboret Hul. I hvert af disse Huller har vistnok en Snor været fæstet.

Det er blevet meddelt, at der sammen med denne Sten blev fundet en vel tilhuggen oval, noget fladtrykt Graasten, 4 Tommer lang og 3 Tommer bred, med to indhakkede Furer, en langsefter og en paatværs (Berg. Mus. 2928), men forøvrigt intet.

Professor Rygh har meddelt mig følgende Oplysninger med Hensyn til Kleberstenstykkets antagelige Bestemmelse¹⁾: „Det har Udseende af at have været brugt som Sænkesten paa et Fiskesnøre, som allerede formodet af Lorange (Saml. af Norske Olds. i Berg. Mus. S. 102). Universitetets Samling har et ganske lignende Stykke (No. 5032), ligeledes af Klebersten, der er fundet paa Nordsiden af Øen Fedje i Lindaas Pgd. i Nordhordland, liggende paa Bunden i en ca. 3 Alen dyb Torvmyr, ved Siden af et lignende, nu forkommet Stykke. Stykket fra Fedje er svagt krummet efter Længden og sodet paa den ene Side, saa at det ser ud til at være tildannet af et Fragment af et brugt Kogekar af Klebersten. I Universitetets Samling findes desuden flere Stykker af Sten, der, om end mere eller mindre forskellige i Form forøvrigt, have det tilfælles med de to foran omtalte, at de er forsynede med Huller i begge Ender, og vistnok maa have tjent til samme Brug; enkelte af disse Stykker tilhøre Gravfund fra yngre Jernalder. — Det Stykke, som ved Indsendelsen af Runestykket til Berg. Mus. opgaves at være fundet sammen med det og nu har No. 2928 i Museet, er af samme Slags som de meget hyppigt forekommende Stene af Form som „Norske Oldsager“ No. 477. Disse Stene, der med nogen Grund antages at have været Bismelodder, ere oftere truffne i Gravfund fra yngre Jernalder, en enkelt Gang ogsaa i en Gravhaug, der indeholdt Oldsager fra ældre Jernalder. Der bør forøvrigt vistnok ikke lægges synderlig Vægt paa Opgaven om, at de to Stykker ere fundne „sammen“; der behøver ikke

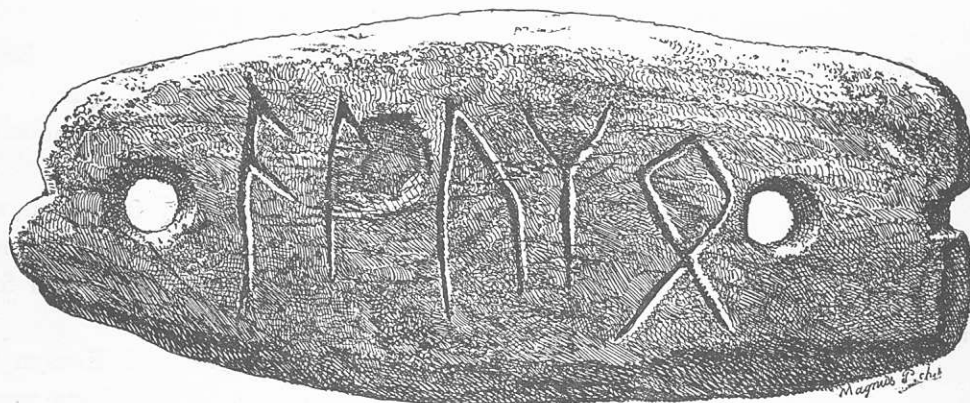
¹⁾ Stephens saa deri et Hundehalsbaand.

at ligge andet til Grund derfor, end at de ere fundne i samme Ager, og deraf vilde ikke kunne uddrages noget Bevis for, at de ere samtidige.“

Mellem Kleberstenens to Huller er paa den ene Side indskaaret med Kniv følgende 5 Runer, som maa læses fra venstre mod høire:

Æ Æ Æ Y X
 a l u k o
 1 2 3 4 5

Alle Runer er sikre og tydelige. Paa Rune 4 hæver sig en lodret Stav fra høire Kvist langt til høire og naar saa høit op som Kvistens øverste Ende. Runen kan ikke læses Y. Den rette Hovedstav er ikke og har aldrig været forlænget oventil midt imellem de to Skraastave.

Paa Stenens Bagside er et af dybt indskaarne rette Streger bestaaende Ornament.

Ordet *aluko* har jeg i Norg. Indskr. I 164 f. sat i Forbindelse med de paa mange Gjenstande indridsede Runer *alu* (se om disse Norg. Indskr. I S. 161—166); *alu* har efter min Formodning betegnet „Værn“ og ofte været brugt om en Amulet eller en anden Gjenstand, som tænktes at holde Ondt eller onde Aander borte. *aluko* skulde da være et af *alu* afledet Deminutiv enten af Intetkjøn eller Hunkjøn, og Klæberstenstykket fra Førde skulde da ved Indskriften *aluko* være betegnet som „et lidet Værn“, d. e. som en mindre Gjenstand, der har magisk Kraft til at bringe Lykke og holde Ondt borte.

Denne Tolkning synes mig dog nu mindre rimelig. *aluko* kan efter sin Form være et Kvindenavn i Nominativ af en Stamme *Alukōn-*, dannet ved Afledningsendelsen *-kōn-*. Denne sidste Opfatning støttes derved, at *Aluco* findes som nedertysk Mandsnavn (fra Abbediet Werden) i 9de Aarhundred (M. Heyne *Alt-niederdeutsche Eigennamen*), og at *Aluca* forekommer som northumbrisk Mandsnavn i 9de Aarhundred (*Liber Vitae* hos Sweet *The oldest Engl. Texts* S. 161 L. 285). Hvis *aluko* er Navn, saa er den deri forekommende Stamme *alu-* vel den samme som *ol-* i de norske Navne *Olbjørn* og *Olmodr* fra historisk Tid, ags. *ealu-* i *Ealuburh* (*Aloburg*), *Ealubeorht* o. fl.

aluko er sandsynlig en Kortform eller Kjæleform af et sammensat Navn, som begyndte med *alu-*. I andre germanske Sprog findes mange Personnavne, som er dannede ved Deminutivsuffixet *-kan-* masc., *-kōn-* fem. I nyere Islandsk bruges *Valka* som Kjæleform for *Valgerðr*, *Ranka* for *Ragneiðr* og *Ragnhildr*, *Jóka* for *Jóhanna* (Vigfusson Icel. Dict. p. XXXIV).

Nominativendelsen *-o* af Stammer paa *-ōn-* forekommer ved Kvindenavne i svenske og danske Indskrifter med den længere Rækkes Runer (*fino*, *hariso*, *leþro*, *taliŕo*). Ogsaa Gotisk har *-ō* i Nominativ af Hunkjønnsstammer paa *-ōn-*, ligesom finske Laanord fra Germansk (f. Ex. *kaltio*, Kilde) forudsætte den samme Endelse.

Efter denne Tolkning af **aluko** har dette vel været Navnet paa Kleberstenstykkets og det dertil hørende Fiskesnøres Eierinde.

Indskriften har for **k** ikke den ældre Form **⚊**, men den senere Form **ʝ**. Væsentlig samme Form for **k** forekommer paa Fonnaas-Spænden, paa Stentofta-Stenen, Björketorp-Stenen, Varnum-Stenen (her med mere afrundede Kviste) og i flere Bracteate-Indskrifter. Efter denne Runeform at dømme er Indskriften snarest fra Tiden 650—700.
